

Σύνταγμα και Ελεύθερη Οικονομία: Από τη σύγκρουση στη σύνθεση

Κυριακή, 12 Φεβρουαρίου, 2006

«Η διαχείριση της οικονομίας γίνεται πάνω στη βάση κρατικών πλάνων για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.» Άρθρο 16, παρ.1, Σύνταγμα της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

«Το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρας, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας.» Άρθρο 106, παρ.1, Σύνταγμα της Ελλάδος

Όπως όλα τα παραμύθια με κακό τέλος, έτσι και η προστασία της οικονομικής ελευθερίας από το ελληνικό Σύνταγμα ξεκινά ειδυλλιακά. Στην αρχή του κιάλας, το άρθρο 5 παρ.1 διακηρύσσει πανηγυρικά την ελευθερία της οικονομικής δραστηριότητας με ελάχιστους - φαινομενικά- περιορισμούς: *«Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη»*. Εδώ η οικονομική ελευθερία φαίνεται να πηγάζει από την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, ένα δικαίωμα που καθιερώνει αξίωση αποχής του κράτους από την ιδιωτική οικονομική δραστηριότητα. Το κράτος μάλιστα δε μπορεί να επικαλεστεί αυτό το δικαίωμα για λογαριασμό του καθώς συνιστά τον κύριο δέκτη της αξίωσης και ασφαλώς δεν αποτελεί «άτομο» για να του αναγνωρίζονται ατομικά δικαιώματα.

Αλλά πολύ γρήγορα προσγειωνόμαστε απότομα στη πικρή πραγματικότητα. Μια απλή ανάγνωση του συντάγματος αρκεί για να εκπλήξει τον καλοπροαίρετο αναγνώστη με την πολυπλοκότητα και την ευρύτητα των κρατικών παρεμβάσεων που αναγνωρίζονται σε κάθε πτυχή της οικονομικής ζωής. Ένα σύνταγμα κατά τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη θα πρέπει να είναι *«σύντομο και σκοτεινό»*. Στην ελληνική περίπτωση η συντομία επιφυλάσσεται μόνο για τη διατύπωση των ατομικών ελευθεριών και το «σκοτός» προέρχεται απ' τη σκιά του κράτους που πέφτει βαριά πάνω στην οικονομία (και κατ' επέκταση τον πολιτισμό) της χώρας μας.

Ήδη στο άρθρο 14 για το Ιδιοκτησιακό Καθεστώς των ΜΜΕ η επιχειρηματική ελευθερία των Ελλήνων πολιτών δέχεται ένα βαρύτατο πλήγμα (διάταξη για το Βασικό Μέτοχο). Εδώ ο Συνταγματικός Νομοθέτης πέφτει σ' ένα ολέθριο, πραγματικά παράλογο λάθος, αποπειράται δηλαδή την επίλυση προβλημάτων του Δημόσιου τομέα, τσακίζοντας τη ραχοκοκκαλιά του Ιδιωτικού. Οι συνέπειες της παραπάνω κίνησης είναι το λιγότερο κωμικοτραγικές όπως καταδεικνύει το χαρακτηριστικό παράδειγμα του καθηγητή κ, Σπυρόπουλου: *«Εναπέθεσα στον χρηματιστή μου ένα ποσό για να προβεί σε χρηματιστηριακές συναλλαγές κατά την κρίση του. Το ίδιο έπραξε και η θυγατέρα μου με τον δικό της χρηματιστή. Ο δικός μου παραγγελιοδόχος προτίμησε να αγοράσει για μένα “ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ”, “ΔΟΛ” και “ΤΕΓΟΠΟΥΛΟ”.* Ο παραγγελιοδόχος της θυγατέρας μου αποφάσισε να αγοράσει γι' αυτήν *“INTRAKOM” και “ΑΤΕΜΚΕ”.* Έτσι, τόσο η θυγατέρα μου όσο και εγώ παραβιάσαμε το Σύνταγμα. Στο εξής, επειδή θέλουμε οι πράξεις μας να συνάδουν τουλάχιστον με το Σύνταγμα, θα αποταθούμε σε χρηματιστές της Νέας Υόρκης και του Τόκιο».

Αλλά και λίγο αργότερα, στο άρθρο 16 η αντι-φιλελεύθερη λογική του συνταγματικού νομοθέτη εκδηλώνεται σ' όλη της τη μεγαλοπρέπεια με μια απλή φράση : *“Η σύσταση ανωτάτων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται”*. Τι είδους φόβους, τι προκαταλήψεις και επιφυλάξεις της ελληνικής κοινωνίας του 20^{ου} αιώνα μπορεί να καθρέφτιζε αυτή η απαγόρευση; Σήμερα τα παραπάνω ερωτήματα δεν έχουν σημασία παρά μόνο για

ιστορικούς λόγους. Η γιγάντωση της λεγόμενης «αγοράς της πληροφορίας» δε μας επιτρέπει να κωλυσιεργούμε με ηθικοϊδεολογικά διλήμματα ή να χτίζουμε τείχη ανάμεσα στην ελεύθερη οικονομία και την σύγχρονη εκπαίδευση. Αρκεί να σκεφτούμε τα τεράστια ποσά που δαπανούνται καθημερινά στο εξωτερικό από Έλληνες φοιτητές, τις γιγάντιες επενδύσεις που χάνονται στη χώρα μας από επιχειρηματικούς φορείς πρόθυμους να ρισκάρουν στην ανώτατη ιδιωτική εκπαίδευση, τα τεχνολογικά πισωγυρίσματα που εκπροσωπεί το μονοπώλιο του κράτους στην εκπαιδευτική έρευνα. Και αυτή η αρρωστημένη κατάσταση συντηρείται με τις ευλογίες ενός Συντάγματος που θεωρείται από πολλούς φιλελεύθερο και οικονομικά προοδευτικό.

Φτάνουμε έτσι στο άρθρο 17. Εδώ η ιδιοκτησία, θεμέλιο της φιλελεύθερης οικονομίας, αναγνωρίζεται ως δικαίωμα με την επιφύλαξη των διαφορετικών επιταγών του «γενικού συμφέροντος». Παρόμοιες έννοιες (λέξεις από λάστιχο όπως θα έλεγε και ο Γερμανός σοσιαλδημοκράτης Καούτσκι) υπάρχουν και σε άλλα μέρη του Συντάγματος (κοινό καλό, εθνική ασφάλεια, χρηστά ήθη) δίνοντας έτσι στο Κράτος την ευκαιρία να περιορίσει την τύποις ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα σχεδόν κατά βούληση (με μόνο εμπόδιο το “όριο του ορίου”, δηλαδή την αρχή της αναλογικότητας και λοιπά περιοριστικά εργαλεία). Μια σειρά από ακόμα πιο θολές αρχές (εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των εκπομπών, πολιτιστική ανάπτυξη, ισότητα στην ενημέρωση κλπ) συμπληρώνουν το παρεμβατικό παζλ και σχεδόν εξαχνώνουν τα ιδιοκτησιακά θεμέλια της ελεύθερης οικονομίας στον τομέα των Μ.Μ.Ε.

Και κατευθυνόμαστε λοιπόν αργά και βασανιστικά στην Άρνηση της ελεύθερης οικονομίας όπως εκδηλώνεται με το άρθρο 106 του Συντάγματος. Εκεί πια οι μάσκες πέφτουν και το Κράτος ανακηρύσσεται υπέρτατος ρυθμιστής της οικονομικής ζωής ενώ δεν καθιερώνεται ούτε καν ο έλεγχος της οικονομικής δράσης του σε σχέση με την ελευθερία και τα δικαιώματα των πολιτών που ασφαλώς προβλέπεται για την ιδιωτική πρωτοβουλία.

Τελικά μετά από τις παραπάνω επισημάνσεις γεννιέται εύλογα μια απορία: Ποια είναι η δεσπόζουσα οικονομική δομή που αναγνωρίζει το Σύνταγμα μας; Ενώ φαίνεται να δέχεται τον πυρήνα της φιλελεύθερης κοσμοθέασης, την ελεύθερη οικονομία, ταυτόχρονα και κάπως αντιφατικά καθιερώνει επίσημα το δικαίωμα του κράτους να πετσοκόψει τα ζωτικά της νεύρα σε όλους σχεδόν τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Το μεικτό οικονομικό σύστημα που επικυρώνεται από τη συνταγματική βούληση δεν είναι στην πράξη παρά μια αναμικτή ελεύθερη οικονομία που φυτοζωεί έχοντας το πιστόλι του υπερτροφικού κράτους στον κρόταφο. Οι αμφίσημες φράσεις, οι αντιφατικές διατάξεις και κυρίως η διστακτικότητα του συνταγματικού νομοθέτη να αναλάβει την ιστορική ευθύνη της επιλογής ενός αποκρυσταλλωμένου οικονομικού συστήματος παρήγαγε ένα **αμάλγαμα οικονομικής αταξίας** (για να παραφράσω τον Κοτσίρη που μίλησε για αμάλγαμα οικονομικής τάξης, *Δ.Ανταγωνισμού, Αθέμιτου και Ελεύθερου*, 2000, σελ. 29). Κατ' άλλους νομικούς το σύνταγμα είναι οικονομικώς «ουδέτερο» (βλ. Ρόκα, *Η Επιδραση του Νεου Συντάγματος επί του εμπορικού δικαίου*, σ. 38-39) δίνοντας έτσι δηλαδή στον εκάστοτε νομοθέτη την ευχέρεια να ακολουθεί την οικονομική πολιτική που προκρίνει παραμένοντας σε κάθε περίπτωση εντός συνταγματικού πλαισίου. Ο Παμπούκης προχωρά ακόμα πιο πέρα υποστηρίζοντας ότι το Σύνταγμα δίνει στο Κράτος την βάση να προχωρήσει μέχρι και σε κοινωνικό μετασχηματισμό δηλαδή προφανώς στην κατάλυση της ελεύθερης οικονομίας και στην επιβολή σοσιαλιστικού καθεστώτος. Δε θα διαφωνούσα ούτε σε ένα «και» με την άποψη αυτή. Για την ακρίβεια οι επίμαχες συνταγματικές διατάξεις δίνουν περισσότερες ευκαιρίες σε τετοιου είδους κοινωνικούς μετασχηματισμούς παρά σε φιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές.

Οι νομικές θέσεις που παρουσιάστηκαν στην παραπάνω παράγραφο καθρεφτίζουν τη δομική αντίφαση που κρύβεται στον οικονομικό πυρήνα του συντάγματος μας, μια αντίφαση ζωτική και ολέθρια, ανάμεσα στα δεδομένα της εμπειρικής πραγματικότητας και τα προτάγματα του υπέρτατου νόμου της χώρας. Το σύνταγμα από οικονομικής απόψεως

σημερα είναι ξεπερασμένο, ένα απομεινάρι μιας άλλης εποχής, και γι αυτό το λόγο, ένα περιττό βάρος στο μαλακό υπογάστριο της ελληνικής κοινωνίας, ικανό να την κρατήσει πίσω στις παγκόσμιες εξελίξεις και τις απαιτήσεις του σύγχρονου κόσμου .

Η «εθνική οικονομία» δεν πρέπει να θωρακίζεται μόνο από την “μοχθηρία” της ιδιωτικής δράσης, αλλά όπως ειπώθηκε και στο προηγούμενο κείμενο, κύρια και πρώτιστα από τη δράση του κράτους. Η ιδιωτική πρωτοβουλία δοκιμάζεται και οξύνεται καθημερινά στην κονίστρα του ανταγωνισμού, μια δοκιμασία άγνωστη στις δομές του γραφειοκρατικού κράτους που μέσα στα πλαίσια της κυβερνητικής θητείας αλλά και της απρόσωπης διοικητικής λειτουργίας είναι απλά ανεξέλεγκτο. Ένας σχεδιασμός που πηγάζει από το κράτος, θα είναι πάντα σχεδιασμός ατελής και προβληματικός. Η εμπειρία των “σοσιαλιστικών” χρόνων (1981-1990) είναι αρκετή για να μας πείσει ότι το “πρόγραμμα” του κράτους εγγυάται μονάχα την πτώση της ανάπτυξης και την προνομιακή ικανοποίηση των κοινωνικών εκείνων στρωμάτων που βρίσκονται εγγύτερα στα προπύλαια της κρατικής εξουσίας. Κάτω από αυτές τις συνθήκες δε θα ήταν υπερβολή για έναν συνετό αναθεωρητικό νομοθέτη να απαλοίψει εντελώς τη φράση του αρθρ.106 παρ.1 «Το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρας» αντικαθιστώντας την με μια διατύπωση πιο συμβατή στο εφαρμοζόμενο οικονομικό μοντέλο. Και φυσικά αυτή η γενναία κίνηση θα σήμαινε ταυτόχρονα το ξήλωμα όλων εκείνων των διατάξεων και υποδιατάξεων που στραγγαλίζουν την ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα και μας κρατούν αγκυλωμένους στη θανάσιμη αγκαλιά του (ολοκληρωτικού εκ φύσεως) Κορπορατισμού.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

1. Κοτσίρης Λάμπρος «Δίκαιο Ανταγωνισμού, Αθέμιτου και Ελεύθερου», Σάκκουλας, 2000
2. Παμπούκης Κ. «Ιδιωτικό Οικονομικό Δίκαιο», 1985
3. Ρόκας Ν. «Η επίδρασις του συντάγματος του 1975 επί του ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου», 1976
4. Σπυρόπουλος Φίλιππος, [Ειδικές εκφάνσεις της οικονομικής ελευθερίας \(Η πρόταση αναθεώρησης σχετικά με την καταπολέμηση της διαπλοκής\)](#).

*** Το Civilitas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την Ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)**